

IVAN KRASTEV
**POST
EUROPA**

Cuvânt-înainte de Alina Bârgăoanu

Traducere din limba engleză de Irina Negrea

comunicare (●) ro

Redactori: LIVIA SZÁSZ, ANCA MILU-VAIDSEGAN
Tehnoredactor: OLGA MACHIN

Ivan Krastev
After Europe

Copyright © 2017 University of Pennsylvania Press.
All rights reserved. Published by arrangement with the
University of Pennsylvania Press, Philadelphia, Pennsylvania.
None of this book may be reproduced or transmitted in any form
or by any means without permission in writing from the
University of Pennsylvania Press.

Copyright © Editura COMUNICARE.RO, 2018,
pentru prezenta ediție în limba română

Toate drepturile asupra prezentei ediții în limba română aparțin
Editurii COMUNICARE.RO.

Editura COMUNICARE.RO este departament în cadrul
Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative,
Facultatea de Comunicare și Relații Publice.

SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice
Str. Povernei, nr. 6
010643 București
România
www.edituracomunicare.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KRASTEV, IVAN

Post Europa / Ivan Krastev; cuv-înainte de Alina Bârgăoanu;
trad. din lb. engleză de Irina Negrea. – București: Comunicare.ro, 2018
ISBN 978-973-711-600-0

I. Bârgăoanu, Alina (pref.)
II. Negrea, Irina (trad.)

CUPRINS

*Cuvânt-înainte: Ivan Krastev –
un „intelectual-european-care-vine-de-undeva” / 5*

Introducere: Mentalitatea *déjà-vu* / 15

Capitolul 1: Noi, europenii / 33

Capitolul 2: Ei, oamenii / 87

Concluzie: „Perhapsburg” –
Reflecții despre fragilitatea și adaptabilitatea
Europei / 143

Note / 151

Cuvinte de mulțumire / 157

INTRODUCERE

Mentalitatea *déjà-vu*

În una dintre ultimele zile ale lunii iunie 1914, o telegramă a ajuns într-un oraș-garnizoană de la granița Imperiului Habsburgic. Telegrama consta dintr-o singură frază scrisă cu majuscule: „SE ZVONEȘTE CĂ MOȘTENITORUL TRONULUI A FOST ASASINAT LA SARAJEVO”. În stupoarea momentului, unul dintre ofițerii împăratului, contele Battyányi, a început brusc să vorbească în limba sa maternă, maghiara, dezbătând cu compatrioții săi moartea arhiducelui Franz Ferdinand, un om despre care se spunea că îi favorizase pe slavi. Locotenentul Jelacich, un sloven circumspect în privința ungușurilor – în special din cauza presupusei lor lipse de loialitate față de tron –, a insistat ca discuția să se desfășoare în germană, potrivit uzanței. „Atunci, voi spune asta în germană”, a consimțit contele Battyányi. „Eu și compatrioții mei suntem de aceeași părere: Noi putem să ne bucurăm că ticălosul a pierit.”

Acesta a fost sfârșitul Imperiului Habsburgic multi-etic – cel puțin în felul în care l-a redat Joseph Roth, în romanul său magistral *Marșul lui Radetzky*¹. Dispariția finală a imperiului a fost deopotrivă fatalitate, asasinat, suicid și, pur și simplu, ghinion. În timp ce istoricii nu cad de acord dacă prăbușirea imperiului s-a produs prin

moarte naturală, din cauza epuizării instituționale, sau printr-un asasinat violent cauzat de Primul Război Mondial, fantoma experimentului habsburgic eșuat continuă să bântuie cugetul europenilor. Oszkár Jászi – martor (și istoric) al sfârșitului monarhiei – avea perfectă dreptate când scria, în 1929, că „dacă experimentul statal austro-ungar ar fi fost cu adevărat reușit, monarhia Habsburgilor ar fi soluționat pe teritoriul ei problema fundamentală a Europei actuale... Cum este posibil ca diverse individualități naționale, cu idealuri și tradiții divergente, să fie unite în așa fel încât fiecare dintre ele să își poată continua existența specifică, limitându-și însă totodată suveranitatea națională îndeajuns încât o cooperare internațională eficientă și pașnică să devină realizabilă?”²

După cum se știe, experimentul nu a ajuns niciodată la o concluzie finală, deoarece Europa nu a izbutit să soluționeze problema ei cea mai spinoasă. Povestea relatată de Roth constituie mărturia percutantă a faptului că, atunci când lumi politice și culturale, create artificial de mâna omului, ajung să dispară, fenomenul este rapid. Sfârșitul propriu-zis este atât rezultatul natural al unor deficiențe structurale, cât și echivalentul unui accident de parcurs – o consecință neintenționată, să spunem, sau un act de somnambulism, un moment specific care își are dinamica proprie. Este inevitabil și imprevizibil, în egală măsură.

Trecem noi oare, în Europa de azi, printr-un „moment de dezintegrare” similar? Decizia democratică a Marii Britanii de a părăsi Uniunea (ceea ce, în termeni

economici, este echivalentul ieșirii din UE a douăzeci de state membre mai mici) și, în egală măsură, ascensiunea partidelor eurosceptice, pe continent, semnaleză cum va eșecul recenteii noastre tentative de a soluționa problema fundamentală a Europei? Este oare Uniunea Europeană sortită să se dezmembreze, la fel cum s-a întâmpilat cu Imperiul Habsburgic? Este oare 2017 – marcat de alegeri cruciale în Olanda, Franța și Germania – menit să fie un an la fel de decisiv ca 1917?

Jan Zielonka a remarcat pe bună dreptate că „avem multe teorii privind integrarea europeană, însă practic niciuna privind dezintegrarea europeană³.” Lucrul acesta nu este întâmplător. Arhitecții proiectului european s-au amăgit atunci când au crezut că, evitând să menționeze fatidicul cuvânt „D”, alegeau calea sigură pentru a împiedica să se întâmple așa ceva. Pentru ei, integrarea europeană era ca un tren de mare viteză – neoprintd niciodată și neprivind niciodată înapoi. A fost preferată strategia de a face ca dezintegrarea să fie de neconceput, în detrimentul strategiei de a face ca integrarea să fie ireversibilă. Dar există încă alte două motive pentru lipsa unor teorii privind dezintegrarea. Primul se referă la problema definiției: Cum poate dezintegrarea să fie deosebită de reforma sau reconfigurarea Uniunii? Oare plecarea unui grup de țări din zona euro sau chiar din Uniunea propriu-zisă echivalează cu dezintegrarea UE? Sau poate declinul influenței globale a Uniunii Europene și anularea unor înfăptuiri majore ale integrării europene (ca,

de pildă, libera circulație a persoanelor sau abolirea unor instituții, cum ar fi Curtea de Justiție a Uniunii Europene) ar putea fi dovada dezintegrării? Oare apariția unei Uniuni Europene cu două viteze ar putea echivala cu dezintegrarea, sau aceasta nu reprezintă de fapt decât un pas spre o Uniune mai strânsă și mai desăvârșită? Ar fi posibil ca o Uniune populată cu democrații iliberale să continue același proiect politic?

Apoi, ironia face ca, exact atunci când teama de dezintegrare pune stăpânire pe liderii politici și pe opinia publică, Europa să fie de fapt mai integrată decât oricând înainte. Criza financiară a făcut ca ideea unei uniuni bancare să devină realitate. Necesitatea de a avea o reacție eficientă în fața creșterii amenințărilor teroriste i-a constrâns pe europeni să coopereze – mai mult decât oricând în trecut – în domeniul securității. Și, în mod paradoxal, crizele multiple cu care se confruntă în prezent Uniunea i-au determinat pe germanii de rând să se intereseze în mod special de problemele economiei grecești și italiene, în timp ce pe polonezi și pe unguri i-au presat să fie atenți la politicile Germaniei în domeniul azilului. Europeanii trăiesc cu frica dezintegrării, deși Uniunea seamănă mai mult decât oricând cu o comunitate bazată pe un destin comun.

Imaginarea dezintegrării europene nu a fost o modă nici în rândul scriitorilor de ficțiune. Există zeci de romane bazate pe întrebarea ce s-ar fi întâmplat dacă Germania nazistă ar fi ieșit victorioasă din al Doilea Război Mondial. De asemenea, s-a fantazat pe tema unor scenarii

posibile, dacă sovieticii ar fi câștigat Războiul Rece – ba mai mult, dacă revoluția comunistă ar fi avut loc la New York, în loc de Petrograd. Însă aproape nimeni nu a avut inspirația să relateze povestea imaginară despre dezintegrarea Uniunii Europene. Singura excepție este, poate, José Saramago. În romanul său *Pluta de piatră*, un fluviu care curge din Franța în Spania dispare în pământ, iar întreaga Peninsulă Iberică se rupe de Europa și pornește spre vest prin Atlantic.⁴

George Orwell avea cu siguranță dreptate când sugera că „pentru a vedea ce ai în fața ochilor e nevoie de o luptă permanentă”. În ziua de 1 ianuarie 1992, omenirea afla cu surprindere că Uniunea Sovietică nu mai exista pe hartă. Una dintre cele două superputeri ale lumii se prăbușise fără vreun război, fără vreo invazie străină sau vreo altă catastrofă, cu excepția unei ridicole și nereușite lovituri de stat. Prăbușirea URSS s-a produs contrar oricăror așteptări bazate pe ideea că imperiul sovietic era prea mare pentru a eșua, prea stabil pentru a se prăbuși, prea nuclearizat pentru a fi înfrânt și, în plus, supraviețuise prea multor turbulențe pentru a face, pur și simplu, implozie. Chiar și în 1990, un grup de renumiți experți americani continua să susțină că „scenariile senzaționaliste pot fi o lectură palpitantă, însă... în lumea reală există diverși factori de stabilizare și temporizare; societățile trec frecvent prin crize, unele chiar grave și periculoase, însă nu se întâmplă decât arareori să se sinucidă.”⁵ Dar,